

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาปัญหาในการให้หัวเรื่องภาษาไทยสำหรับหนังสือและเอกสารในสาขานิติศาสตร์ และศึกษาความนิยมของบรรณารักษ์ในการเลือกใช้หัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ โดยกำหนดสมมติฐานไว้ ดังนี้

1. หัวเรื่องภาษาไทยในสาขาวิชานิติศาสตร์ที่กำหนดขึ้นใช้โดยทั่วไปในหนังสือคู่มือการให้หัวเรื่องมีจำนวนน้อย จึงเป็นปัญหาแก่บรรณารักษ์จัดหมู่และทำบัตรรายการภาษาไทยในห้องสมุดกฎหมายอย่างยิ่ง
2. หัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์ที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้กันเองนั้นมีลักษณะที่แตกต่างกัน
3. หัวเรื่องที่บรรณารักษ์ที่กำหนดขึ้นใช้เองส่วนใหญ่จะสอดคล้องและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ในการกำหนดหัวเรื่อง

สรุปผลการวิจัย

1. ข้อมูลจากแบบสอบถาม ชุดที่ 1

จากการสัมภาษณ์บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายจำนวน 9 คน พบว่า มีบรรณารักษ์จำนวน 8 คน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งในจำนวนนี้มี 1 คนที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์ด้วย คือ บรรณารักษ์สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และมีบรรณารักษ์จำนวน 1 คน ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท สาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์ คือ บรรณารักษ์สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง ส่วนการฝึกอบรมงานด้านการทำบัตรรายการหนังสือกฎหมายนั้น ไม่มีบรรณารักษ์คนใดเคยผ่านการฝึกอบรมดังกล่าวเลย

หนังสือคู่มือที่บรรณารักษ์จำนวนมากที่สุด 5 คน ใช้เป็นหลักในการให้หัวเรื่องหนังสือภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ คือ หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคม

ห้องสมุดแห่งประเทศไทย และมีบรรณารักษ์จำนวน 3 คน ที่ใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เป็นคู่มือในหลักในการให้หัวเรื่อง ส่วนบรรณารักษ์อีก 1 คน คือบรรณารักษ์ห้องสมุดเนติบัณฑิตยสภา ไม่ได้ใช้หนังสือคู่มือเล่มหนึ่งเล่มใดเป็นหลัก แต่ใช้หนังสือประกอบกันหลาย ๆ เล่ม สำหรับการให้หนังสือคู่มือประกอบการให้หัวเรื่อง มีบรรณารักษ์จำนวน 4 คน ใช้หนังสือคู่มือเล่มอื่น ๆ ประกอบ และบรรณารักษ์จำนวน 4 คน ไม่ได้ใช้หนังสือคู่มือเล่มอื่น ๆ ประกอบ นอกจากนี้จากผลการวิจัย พบว่า หนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ไม่มีบรรณารักษ์ใช้เป็นคู่มือหลัก แต่มีใช้เป็นคู่มือประกอบ คือ บรรณารักษ์สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และบรรณารักษ์สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยรามคำแหง

จากการสำรวจเกี่ยวกับปัญหาของบรรณารักษ์ในการให้หัวเรื่องหนังสือภาษาไทย ในสาขานิติศาสตร์ พบว่า บรรณารักษ์จำนวน 8 คน ประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับการไม่มีบัญชีหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ที่เป็นมาตรฐาน รองลงมาจำนวน 7 คน ได้แก่ ปัญหาหัวเรื่องที่หนังสือคู่มือกำหนดไว้ไม่พอใช้ โดยเฉพาะศัพท์ทางวิชาการด้านนิติศาสตร์ และปัญหาที่บรรณารักษ์จำนวน 5 คน ตอบว่าไม่เป็นปัญหา ได้แก่ การมีผู้ทำบัตรรายการหลายคน บรรณารักษ์จึงให้หัวเรื่องแตกต่างกันไป

เมื่อสอบถามถึงปัญหาในการใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย พบว่า บรรณารักษ์ทั้งหมดจำนวน 5 คน ซึ่งใช้หนังสือคู่มือดังกล่าว เป็นคู่มือหลัก ต่างประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์มีจำนวนน้อยและความละเอียดของหัวเรื่องไม่เพียงพอ รองลงมา คือปัญหาหัวเรื่องกว้างเกินไป และไม่มีบรรณารักษ์คนใดที่ประสบปัญหาเรื่องความชัดเจนของตัวพิมพ์ที่ใช้เป็นหัวเรื่องจากหนังสือคู่มือเล่มนี้

ส่วนบรรณารักษ์จำนวน 3 คน ซึ่งใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นคู่มือหลักปรากฏว่า บรรณารักษ์จำนวน 2 คน ประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์มีจำนวนน้อย ความละเอียดของหัวเรื่องไม่เพียงพอ และปัญหาให้หัวเรื่องกว้างเกินไป และบรรณารักษ์จำนวนเดียวกันนี้ที่ไม่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการเรียงลำดับของหัวเรื่อง และปัญหาความชัดเจนของตัวพิมพ์ที่เป็นหัวเรื่อง

สำหรับหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งมีบรรณารักษ์จำนวน 2 คน ใช้เป็นคู่มือ

ประกอบในการให้หัวเรื่องเพิ่มเติมจากหนังสือคู่มือที่ใช้เป็นหลักนั้น ปรากฏว่า บรรณาธิการทั้ง 2 คน ประสบปัญหาหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์มีจำนวนน้อยและความละเอียดของหัวเรื่องไม่เพียงพอในระดับมาก และไม่มีบรรณาธิการที่ประสบปัญหาการเรียงลำดับของหัวเรื่อง และความชัดเจนของตัวพิมพ์ที่เป็นหัวเรื่อง

เมื่อสอบถามถึงอัตราการเพิ่มของหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์

(รวมหัวเรื่องย่อย) ปรากฏว่า ห้องสมุดส่วนใหญ่จำนวน 5 แห่ง มีอัตราการเพิ่มไม่แน่นอน และมีห้องสมุด 1 แห่ง คือ ห้องสมุดคณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีอัตราการเพิ่มมากถึงปีละ 60-100 หัวเรื่อง

ในด้านหลักเกณฑ์ในการเพิ่มเติมหัวเรื่องชั้นใช้เองนั้น พบว่า บรรณาธิการทุกคนใช้หลักเกณฑ์การเพิ่มหัวเรื่อง เมื่อพบว่าในหนังสือคู่มือไม่มีหัวเรื่องที่ต้องการ และรองลงมา 8 คน จะกำหนดชั้นจากศัพท์ใหม่ ๆ ในสาขานิติศาสตร์ หลักเกณฑ์ที่ใช้น้อยที่สุด จำนวน 1 คน คือการสอบถามจากผู้ใช้ห้องสมุดว่าควรจะใช้คำใดเป็นหัวเรื่อง และการดูจากสารบัญ และเนื้อหาของหนังสือที่ใช้ประกอบการเรียน

สำหรับปัญหาในการเพิ่มเติมหัวเรื่องชั้นใช้เองนั้น ปรากฏว่า บรรณาธิการส่วนใหญ่จำนวน 6 คน ประสบปัญหาในระดับมาก เกี่ยวกับการเลือกใช้คำให้สั้น กระชับ สละสลวย มีความหมายตรงกับสิ่งที่ต้องการที่สุดและเป็นคำที่ผู้ใช้เข้าใจความหมายรองลงมา ได้แก่ ปัญหาหัวเรื่องที่คิดชั้นเองไม่มีคู่มือที่จะใช้เป็นแนวทางในการเทียบว่าควรจะใช้อย่างไร ทำให้บรรณาธิการเกิดความไม่แน่ใจ นอกจากนี้จากผลการการวิจัยพบว่า บรรณาธิการจำนวน 8 คน ซึ่งไม่ได้สำเร็จการศึกษาปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์มีความเห็นว่าการที่ไม่ได้สำเร็จการศึกษาในสาขาดังกล่าวไม่ได้เป็นปัญหาในการเพิ่มเติมหัวเรื่องชั้นใช้เอง

นอกจากนี้ บรรณาธิการได้ให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ ซึ่งบรรณาธิการส่วนใหญ่เสนอว่าควรจะมีการจัดทำบัญชีหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ชั้น และเป็นหัวเรื่องที่มาตรฐานและมีการปรับปรุงให้ทันสมัยอยู่เสมอ รองลงมา เสนอว่าบรรณาธิการห้องสมุดกฎหมายควรมีการประชุมปรึกษาหารือกันในเรื่องการกำหนดหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

2. ข้อมูลจากแบบสอบถามชุดที่ 2

ผู้วิจัยได้รวบรวมหัวเรื่องจากหนังสือคู่มือ 3 เล่ม และจากห้องสมุดกฎหมาย 9 แห่ง ได้หัวเรื่องทั้งสิ้นจำนวน 1,352 หัวเรื่อง ปรากฏว่า เป็นหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดชั้นใช้เองจำนวน 802 หัวเรื่อง และหัวเรื่องจากหนังสือคู่มือจำนวน 550 หัวเรื่อง

เมื่อนำหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดชั้นใช้เองมาวิเคราะห์ความแตกต่าง พบว่า มีจำนวน 278 หัวเรื่อง ซึ่งมีลักษณะแตกต่างกัน ลักษณะที่แตกต่างกันมากที่สุดจำนวน 154 หัวเรื่อง (55.39%) ได้แก่ การใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน รองลงมา ได้แก่ กลุ่มที่ใช้วิธีการกลับลำดับคำ โดยใช้เครื่องหมายวงเล็บ ยัติภังค์และจุลภาค จำนวน 50 หัวเรื่อง (17.99%) และลักษณะที่แตกต่างกันน้อยที่สุดจำนวน 3 หัวเรื่อง (1.08%) คือการใช้ตัวสะกดแตกต่างกัน

ในการสำรวจความนิยมของบรรณารักษ์ที่มีต่อหัวเรื่องจำนวน 1,352 หัวเรื่องนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดหลักเกณฑ์ไว้ว่าหัวเรื่องที่บรรณารักษ์ ตั้งแต่ 5 คนขึ้นไปตอบว่าเหมาะสม หัวเรื่องนั้นถือว่าเป็นหัวเรื่องที่เหมาะสม ซึ่งผลจากการสำรวจ พบว่า มีหัวเรื่องจำนวน 699 หัวเรื่อง (51.70%) เป็นหัวเรื่องที่มีความเหมาะสม

เมื่อพิจารณาที่มาของหัวเรื่องที่มีเหมาะสมจำนวน 699 หัวเรื่อง ปรากฏว่า หัวเรื่องส่วนใหญ่ คือจำนวน 390 หัวเรื่อง (55.79%) เป็นหัวเรื่องที่มีอยู่ในหนังสือคู่มือทั้ง 3 เล่ม โดยเป็นหัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จำนวนมากกว่าหนังสือคู่มือเล่มอื่น คือ 279 หัวเรื่อง รองลงมา ได้แก่ หัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยจำนวน 242 หัวเรื่อง และน้อยที่สุด ได้แก่ หัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 229 หัวเรื่อง

หัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดชั้นใช้เองจำนวน 802 หัวเรื่องนั้น เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ พบว่า หัวเรื่องส่วนใหญ่จำนวน 436 หัวเรื่อง (54.36%) ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ทางบรรณารักษศาสตร์ ลักษณะที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ที่พบมากที่สุดจำนวน 129 หัวเรื่อง (29.59%) คือการใช้หัวเรื่องย่อย รองลงมา 106 หัวเรื่อง (24.31%) เป็นหัวเรื่องที่ใช้ไม่ตรงกับหัวเรื่องของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย และน้อยที่สุดได้แก่ หัวเรื่องที่ใช้ "กับ, และ" เชื่อม จำนวน 5 หัวเรื่อง (1.15%)

อภิปรายผล

จากการรวบรวมหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ที่กำหนดให้อยู่ในหนังสือคู่มือ จำนวน 3 เล่ม สามารถจำแนกได้ ดังนี้

1. หัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จำนวน 301 หัวเรื่อง

2. หัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 303 หัวเรื่อง

3. หัวเรื่องจากหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา จำนวน 368 หัวเรื่อง

รวมเป็นหัวเรื่องจากหนังสือคู่มือทั้งสิ้น จำนวน 972 หัวเรื่อง ซึ่งปรากฏว่าเป็นหัวเรื่องที่กำหนดใช้ตรงกันในหนังสือคู่มือทั้ง 3 เล่ม หรือ 2 เล่ม จึงได้ตัดหัวเรื่องซ้ำกันออก ในที่สุดจึงเหลือหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ จำนวน 550 หัวเรื่อง

สำหรับหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้เองจากห้องสมุดกฎหมาย 9 แห่ง โดยผู้วิจัย ได้ตัดหัวเรื่องซ้ำกันออก ปรากฏว่ามีจำนวน 802 หัวเรื่อง ซึ่งนับว่ามีมากเกินครึ่งของหัวเรื่องจากหนังสือคู่มือ แสดงให้เห็นว่าหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์ที่กำหนดให้อยู่ในหนังสือคู่มือมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอกับความต้องการของบรรณารักษ์ จึงได้มีการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมขึ้นมาอีก จำนวน 802 หัวเรื่องดังกล่าว

เมื่อสอบถามบรรณารักษ์จำนวน 5 คนที่ใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยเป็นคู่มือหลักสำหรับการให้หัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ ปรากฏว่า บรรณารักษ์ทั้งหมดประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์มีจำนวนน้อยและบรรณารักษ์ จำนวน 2 คนจาก 3 คน ที่ใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นคู่มือหลัก ประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์มีจำนวนน้อยเช่นเดียวกัน ส่วนบรรณารักษ์ 2 คนที่ใช้หนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของคณะกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา เป็นคู่มือประกอบการให้หัวเรื่องก็ประสบปัญหาในระดับมากในเรื่องเดียวกัน

ดังนั้น ผลการวิจัยจึงตรงกับสมมติฐานข้อ 1 ที่ว่าหัวข้อเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ที่กำหนดใช้โดยทั่วไปในหนังสือคู่มือมีจำนวนน้อย คือ 550 หัวเรื่อง จึงเป็นปัญหาแก่บรรณารักษ์จัดหมู่และทำบัตรรายการในห้องสมุดกฎหมายอย่างยิ่ง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดาราวรรณเจียมเพิ่มพูน (2526: 74) ที่พบว่าบรรณารักษ์ส่วนใหญ่ประสบปัญหาในระดับมากเกี่ยวกับการไม่มีหัวข้อเรื่องภาษาไทยทางประชากรศาสตร์ที่จะใช้เป็นแนวทางในการให้หัวเรื่อง และตรงกับผลงานวิจัยของ Clack (1974: 5216-A) ที่พบว่าหัวข้อเรื่องสำหรับข้อมูลเรื่องคนผิวดำจาก Library of Congress Subject Headings มีจำนวนไม่เพียงพอ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าหนังสือคู่มือที่จัดทำขึ้นมาสำหรับให้หัวเรื่องทั่ว ๆ ไปไม่เหมาะสมสำหรับใช้ในการให้หัวเรื่องเฉพาะ แต่งานวิจัยนี้ขัดแย้งกับ Nichol (1984: 674-A) ซึ่งพบว่าห้องสมุดด้านคาทอลิก นิยมใช้หนังสือคู่มือทั่ว ๆ ไป คือ Library of Congress Subject Headings มากกว่าหนังสือคู่มือเฉพาะ คือ Catholic Subject Headings

หัวข้อที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้เองจำนวน 802 หัวเรื่องนั้น ผู้วิจัยพิจารณาเห็นว่าหัวเรื่องเป็นจำนวนมากที่มีลักษณะแตกต่างกัน จึงได้แบ่งหัวเรื่องตามลักษณะที่แตกต่างกันออกเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้

1. หัวเรื่องที่แตกต่างกันในด้านลักษณะของหัวเรื่อง ซึ่งจำแนกได้ ดังนี้
 - 1.1 กลุ่มที่ใช้เครื่องหมายวรรคตอนต่างกัน จำนวน 25 หัวเรื่อง
 - 1.2 กลุ่มที่ใช้วิธีกลับลำดับคำและไม่กลับลำดับคำ จำนวน 50 หัวเรื่อง
 - 1.3 กลุ่มที่ใช้คำเชื่อม "และ, กับ" หรือบุพบทและสันธานอื่น ๆ จำนวน 18 หัวเรื่อง
 - 1.4 กลุ่มที่ใช้และไม่ใช้ "การ" นำหน้า จำนวน 10 หัวเรื่อง
 - 1.5 กลุ่มที่มีการเรียงลำดับหัวเรื่องใหญ่ - หัวเรื่องย่อยแตกต่างกัน จำนวน 14 หัวเรื่อง
2. หัวเรื่องที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน ดังนี้
 - 2.1 กลุ่มที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกันแต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จำนวน 154 หัวเรื่อง
 - 2.2 กลุ่มที่ใช้คำที่มีความหมายกว้างและแคบแตกต่างกัน จำนวน 4 หัวเรื่อง
3. หัวเรื่องที่ใช้ตัวสะกดแตกต่างกัน จำนวน 3 หัวเรื่อง

รวมเป็นหัวข้อเรื่องที่มีลักษณะแตกต่างกันทั้งสิ้นจำนวน 278 หัวเรื่อง ผลการวิจัยข้างต้นตรงกับสมมติฐานข้อ 2 ที่ว่าหัวข้อเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้เองมีลักษณะที่แตกต่างกัน ซึ่งลักษณะของหัวข้อเรื่องที่แตกต่างกันมีจำนวนมากที่สุด คือ 154 หัวเรื่อง (55.39%) ได้แก่หัวข้อที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกันมีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน ผลการวิจัยตรงกับอุบลวรรณ ปิติพัฒนไพสิฐ (2513: 142) ที่พบว่าหัวข้อที่รวบรวมมาจากห้องสมุดมหาวิทยาลัยจำนวน 10 แห่ง โดยพิจารณาเฉพาะหัวข้อที่แตกต่างจากหนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทย ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย กลุ่มที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันมีจำนวนมากที่สุด

เมื่อนำหัวข้อที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้เอง ไปศึกษาเปรียบเทียบกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ โดยผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์ดังกล่าวออกเป็นกลุ่ม ๆ ดังนี้

1. หัวเรื่องที่ใช้ไม่ตรงกับหัวเรื่องในหนังสือ หัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย จำนวน 106 หัวเรื่อง
2. หัวเรื่องที่เป็นศัพท์เฉพาะ ในสาขานิติศาสตร์ ซึ่งบรรณารักษ์นำไปใช้โดยการตัดทอนเพิ่มเติมหรือตัดแปลงถ้อยคำ ทำให้ไม่ตรงกับภาษาที่นักกฎหมายใช้ จำนวน 93 หัวเรื่อง
3. หัวเรื่องที่ไม่ได้ใช้เครื่องหมายวรรคตอนตามหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่อง จำนวน 14 หัวเรื่อง
4. การใช้หัวเรื่องย่อย เช่น หัวเรื่องย่อยที่บรรณารักษ์ใช้ไม่ตรงกับหัวเรื่องย่อยมาตรฐานของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย การเรียงลำดับหัวเรื่องใหญ่ - หัวเรื่องย่อยสลับกัน การแบ่งหัวเรื่องย่อยโดยไม่จำเป็น หัวเรื่องที่ควรจะมีการแบ่งเป็นหัวเรื่องย่อย ฯลฯ หัวเรื่องในกลุ่มนี้มีจำนวน 129 หัวเรื่อง
5. การกลับลำดับคำ เช่นหัวเรื่องที่เป็นศัพท์เฉพาะไม่ควรจะกลับลำดับคำ แต่หัวเรื่องที่ไม่ใช่ศัพท์เฉพาะอาจจะพิจารณาให้มีการกลับคำได้เพื่อนำเอาคำที่ต้องการเน้นความสำคัญไปไว้ข้างหน้า หัวเรื่องในกลุ่มนี้ มีจำนวน 31 หัวเรื่อง
6. หัวเรื่องที่ใช้คำพุ่มเพื่อยเกินไป ซึ่งสามารถใช้คำให้สั้น กระชับรัดได้ ซึ่งจะช่วยการค้นคว้าให้สะดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น จำนวน 30 หัวเรื่อง

7. หัวเรื่องที่ใช้คำซึ่งมีความหมายไม่ตรงกับเรื่องที่ต้องการแสดงออก จำนวน 19

หัวเรื่อง

8. หัวเรื่องที่ใช้หรือไม่ใช้ "การ, ความ" นำหน้า จำนวน 10 หัวเรื่อง

9. หัวเรื่องที่ใช้คำเชื่อม "กับ, และ" จำนวน 5 หัวเรื่อง

รวมเป็นหัวเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ จำนวน 436 หัวเรื่อง (54.36%) ผลการวิจัยนี้ไม่ตรงกับสมมติฐานข้อ 3 ที่กำหนดไว้ว่าหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นเองส่วนใหญ่จะสอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์ ซึ่งลักษณะของหัวเรื่องที่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์จำนวนมากที่สุด ได้แก่ การใช้หัวเรื่องย่อยจำนวน 129 หัวเรื่อง (29.59%) แสดงให้เห็นว่าการให้หัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์จะมีการใช้หัวเรื่องย่อยเป็นจำนวนมาก เพื่อกำหนดขอบเขตหรือความหมายของหัวเรื่องให้เฉพาะเจาะจงลงไป ซึ่งตรงกับผลงานวิจัยของ O'Malley (1979: 5232-A) ที่พบว่าการใช้หัวเรื่องย่อยจะปรากฏมากที่สุด ในสาขานิติศาสตร์และศาสนา

การที่หัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดขึ้นใช้เองมีลักษณะแตกต่างกันและส่วนใหญ่ไม่สอดคล้องกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์นั้น ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่าเหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ

1. หลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย (2525: [22-23]) เป็นหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ไม่มีกฎหรือแนวทางการปฏิบัติที่ชัดเจนหรือให้รายละเอียดพอที่จะทำให้บรรณารักษ์เข้าใจได้อย่างถ่องแท้ หลักเกณฑ์ดังกล่าวมี ดังนี้

- 1.1 คำที่คนทั่วไปรู้จักแพร่หลาย
- 1.2 คำที่มีความหมายใกล้เคียงกับเรื่องที่ต้องการแสดงออกมากที่สุด
- 1.3 ศัพท์เฉพาะทางเทคนิคและวิชาการ
- 1.4 ความถูกต้องในแง่ภาษา

ผู้วิจัยมีความเห็นว่าหลักเกณฑ์เหล่านี้เป็นหลักเกณฑ์ที่ไม่ชัดเจนหรือนั่นนอน เช่น หลักเกณฑ์ที่ว่าคำที่จะใช้เป็นหัวเรื่องควรเป็นคำที่รู้จักแพร่หลาย ซึ่งบรรณารักษ์แต่ละคนจะมีความเห็นในเรื่องความแพร่หลายของคำที่แตกต่างกันออกไป หรือหลักเกณฑ์เกี่ยวกับความถูกต้องในแง่ของภาษานั้น ก็ไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับการใช้หรือไม่ใช้ "การ" กำหนดไว้ การที่หลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมกำหนดไว้กว้าง ๆ จึงเป็นสาเหตุประการหนึ่งที่ทำให้หัวเรื่องที่

บรรณารักษ์กำหนดชั้น ใช้เองมีลักษณะแตกต่างกันและไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องนั้น ผู้วิจัยขอตั้งข้อสังเกตว่าแม้แต่หัวเรื่องในหนังสือคู่มือของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และของคณะอนุกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการ ห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งได้กำหนดหัวเรื่องขึ้นมาในรูปของคณะกรรมการที่มีความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และมีประสบการณ์ในการให้หัวเรื่อง แต่หัวเรื่องที่กำหนดใช้ก็ยังคงมีความแตกต่างกัน โดยที่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน เช่น

การทูต-เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน*	ทูต-เอกสิทธิ์และความคุ้มกัน ⁺
การป้องกันอาชญากรรม ^o	อาชญากรรมและอาชญากร, การป้องกัน*
การเป็นกลาง**	ความเป็นกลาง ^o
การสอบสวนคดีอาญา ^o	คดีอาญา, การสอบสวน**
การสัมพันธ์กับต่างประเทศ**	ความสัมพันธ์กับต่างประเทศ ^o
การสัมพันธ์ระหว่างประเทศ**	ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ^o
การสืบสวนอาชญากรรม ^o	อาชญากรรมและอาชญากร, การสืบสวน**
การหย่า ^{+o}	การหย่าร้าง*
การโอนสัญชาติ* ^o	โอนชาติ ⁺
คณะปฏิวัติ ^o	ปฏิวัติ, คณะ*
คณะรัฐมนตรี ^o	รัฐมนตรี, คณะ*
ความมั่นคงของชาติ ^o	ความมั่นคงแห่งชาติ ⁺
ความมั่นคงแห่งราชอาณาจักร*	
ความผิดเกี่ยวกับเพศ*	ความผิดทางเพศ ⁺
ดาโต๊ะยุติธรรม ^o	ตะโต๊ะยุติธรรม**
ตุลาอำนาจ ^{+o}	ตุลาแห่งอำนาจ*
ฎีกา*	ฎีกา (กฎหมาย) ^{+o}

2. บรรณารักษ์ไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย จากการสำรวจคุณสมบัติของบรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมาย พบว่าบรรณารักษ์ทั้งหมดจำนวน 9 คน สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี วิชาเอก

บรรณาธิการศาสตร์ และในจำนวนนี้ มี 1 คนที่สำเร็จปริญญาตรีสาขานิติศาสตร์ คือ บรรณาธิการสำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนการฝึกอบรมงานด้านการทำบัตรรายการหนังสือกฎหมายนั้น ปรากฏว่าไม่เคยมีบรรณาธิการผ่านการฝึกอบรมดังกล่าวเลย ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าห้องสมุดกฎหมายไม่ได้มองเห็นความสำคัญหรือความจำเป็นที่ว่าบรรณาธิการห้องสมุดกฎหมายควรมีความรู้ทางด้านกฎหมายด้วย ซึ่งขัดแย้งกับข้อเสนอของ Sullivan (1949, อ้างถึงใน ธานินทร์ กรัยวิเชียร 2508: 350) ที่กล่าวว่า "เพื่อให้การจัดห้องสมุดกฎหมายเป็นไปด้วยดี สอดตามวัตถุประสงค์นั้น นักกฎหมายฝ่ายวิชาการมีความเห็นพ้องต้องกันว่า บรรณาธิการสมควรจะเป็นนักกฎหมาย ซึ่งสำเร็จการอบรมวิชาบรรณาธิการศาสตร์ด้วย" เพราะการทำบัตรรายการหนังสือในสาขานิติศาสตร์ให้ถูกต้องหรือสมบูรณ์เป็นเรื่องที่ยุ่งยาก ต้องอาศัยเทคนิค วิธีการ ความรู้ความสามารถ ที่แตกต่างไปจากการทำบัตรรายการหนังสือทั่ว ๆ ไป ประกอบกับภาษากฎหมายมีลักษณะที่ตายตัวแน่นอน และในการใช้ถ้อยคำทางกฎหมายนั้น จะต้องพยายามใช้ถ้อยคำที่แน่นอนและชัดเจนที่สุด เพื่อหลีกเลี่ยงความเข้าใจที่แตกต่างกัน (ธานินทร์ กรัยวิเชียร (2527: 36)) ดังนั้น บรรณาธิการควรมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสิ่งพิมพ์ทางด้านกฎหมายซึ่งการที่จะทำให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้ ก็ควรจัดให้มีหลักสูตรเฉพาะทางด้านกฎหมายสำหรับบรรณาธิการเพื่อให้ได้บรรณาธิการที่มีคุณภาพเหมาะสมสำหรับห้องสมุดกฎหมาย (Kenyon 1963: 287)

ในกรณีที่บรรณาธิการจำนวน 8 คน ซึ่งไม่ได้สำเร็จปริญญาตรี สาขานิติศาสตร์มีความเห็นว่า การที่ไม่ได้จบการศึกษาในสาขาดังกล่าว ไม่เป็นปัญหาในการเพิ่มเติมหัวข้อเรื่องขึ้นใช้เองนั้น สืบเนื่องมาจากความคิดที่ว่า วิชาบรรณาธิการศาสตร์ เป็นวิชาที่พออย่างหนึ่ง ผู้ที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้จะสามารถปฏิบัติงานในห้องสมุดได้ทุกประเภท ทั้งหน่วยงานรัฐบาลและเอกชน ตลอดจนสำนักข่าวสารต่าง ๆ ผู้ที่จะเป็นบรรณาธิการจึงไม่จำเป็นต้องมีความรู้เฉพาะในสาขาอื่น ๆ ก็สามารถทำงานได้ โดยการนำวิชาความรู้ที่ได้เรียนมาไปประยุกต์ใช้ตามลักษณะและสภาพของห้องสมุด

จากการที่บรรณาธิการไม่มีความรู้ทางด้านกฎหมาย ทำให้หัวข้อเรื่องที่บรรณาธิการกำหนดขึ้นใช้เอง มีลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

2.1 หัวเรื่องที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกัน จำนวน 154 หัวเรื่อง เช่น

กฎจราจร

กฎหมายจราจร

กฎหมาย - อตราโทษ	อตราโทษ
กฎหมายภาษีอากร	ภาษีอากร, พระราชบัญญัติ
กฎหมายอาญา - ตัวการ	ตัวการ
คดีอาญา, การดำเนินการ	อาญา, การดำเนินคดี
ฯลฯ	

2.2 หัวเรื่องที่ใช้ถ้อยคำผิดไปจากศัพท์เฉพาะในสาขานิติศาสตร์ จำนวน 93

หัวเรื่อง เช่น

กฎหมาย - ภาษา	การพนันขั้นต่อ
การกระทำโดยป้องกัน	ขบวนการยุติธรรม
กฎหมายที่มีโทษทางอาญา	ขัดกัน
กฎหมายราชบุรุษคดี	คดีแพ่ง, การสืบสวน
การควบคุมความประพฤติผู้กระทำผิด	ความรับผิดชอบทางแพ่ง
ฯลฯ	

ดังนั้นความคิดเห็นของบรรณารักษ์ในกรณีดังกล่าวข้างต้น จึงเป็นความคิดเห็นส่วนตัว ซึ่งบรรณารักษ์ไม่ได้ตระหนักถึงความผิดพลาดในการให้หัวเรื่องที่จะติดตามมา และความผิดพลาดเหล่านั้น ไม่ได้ปรากฏให้บรรณารักษ์แต่ละคนได้เห็นอย่างเด่นชัดแต่ประการใด

3. นโยบายของห้องสมุด ห้องสมุดบางแห่ง เช่น ห้องสมุดเนติบัณฑิตยสภา มีการกำหนดหัวเรื่องที่แตกต่างกันไปจากห้องสมุดอื่น ๆ มาก เช่น การใช้คำที่เป็น ชื่อหนังสือ หรือส่วนหนึ่งของชื่อหนังสือ เป็นหัวเรื่อง เช่น "ข้อสอบตุลาการ; กฎหมายสำหรับชาวบ้าน; ข้อบังคับกรมบังคับคดี; การศึกษากฎหมายในประเทศไทย; คำอธิบายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์" เป็นต้น ซึ่งแม้แต่เรื่องเดียวกัน เช่น "กฎหมายเกี่ยวกับการจราจร" บรรณารักษ์ก็ให้หัวเรื่องแตกต่างกัน เช่น "กฎจราจร; กฎหมายจราจร; จราจรทางบก, พระราชบัญญัติ" เป็นต้น โดยบรรณารักษ์ห้องสมุดดังกล่าวได้ให้เหตุผลว่าเพื่อความสะดวกของผู้ใช้ห้องสมุดในการค้นบัตรเรื่อง จึงได้ไม่คำนึงถึงหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องทางบรรณารักษศาสตร์

4. บุคลากรห้องสมุด การที่ห้องสมุดเฉพาะทางด้านกฎหมายส่วนใหญ่มีบรรณารักษ์เพียงคนเดียว ซึ่งทำงานแทบทุกหน้าที่ในห้องสมุด เช่น การจัดซื้อหนังสือ การทำบัตรรายการ การบริการ จำย-รับ ฯลฯ จึงทำให้บรรณารักษ์ไม่มีเวลามาก ประกอบกับบรรณารักษ์ไม่ต้องการ

ให้มีหนังสือเหลือค้างอยู่มาก และต้องการให้ทันกับความต้องการของผู้ใช้ห้องสมุดในการยืมหนังสือ จึงจำเป็นต้องจัดทำบัตรรายการอย่างรวดเร็ว โดยไม่ได้พิจารณากำหนดหัวเรื่องอย่างดี หรือ ละเอียดยรอบคอบเท่าที่ควร

ข้อเสนอแนะ

ผู้วิจัยขอเสนอแนะแนวทางในการปรับปรุงเกี่ยวกับหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์
ดังนี้

ข้อเสนอแนะต่อสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

1. สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในฐานะที่เป็นสถาบันแห่งวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์ ควรจะมีการวางกฎเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องขึ้นใช้เองสำหรับบรรณารักษ์ให้แน่นอนและมีรายละเอียดให้มากกว่านี้ เช่น การกลับลำดับคำ การใช้หัวเรื่องย่อย การใช้เครื่องหมายวงเล็บเพื่ออธิบายหัวเรื่อง การใช้หรือไม่ใช้ "การ" การใช้คำว่า "ความ" เป็นต้น ทั้งนี้เพราะการให้หลักเกณฑ์ไว้อย่างกว้าง ๆ ทำให้การนำไปปฏิบัติไม่ได้ผล ผู้ปฏิบัติไม่เข้าใจ และเกิดความสับสน ซึ่งทางสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ควรจะได้มีการระดมผู้มีประสบการณ์ และมีความสามารถในการกำหนดหัวเรื่องเข้าร่วมประชุม หรือจัดให้มีการสัมมนาในเรื่องนี้ และเมื่อได้ข้อสรุปซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัวแล้วก็ควรพิมพ์เผยแพร่ให้บรรณารักษ์ทุกคนได้ทราบ และจัดพิมพ์เพิ่มเติมไว้ในหนังสือหัวเรื่องสำหรับหนังสือภาษาไทยในการพิมพ์ครั้งต่อไป

2. สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ควรจัดให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการในการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมให้กับบรรณารักษ์ซึ่งเริ่มทำงานใหม่ ๆ เพราะถึงแม้บรรณารักษ์จะสำเร็จการศึกษาวิชาเอกบรรณารักษศาสตร์ และได้เคยเรียนวิชาเกี่ยวกับการให้หัวเรื่องหนังสือภาษาไทย ตลอดจนทำแบบฝึกหัดเกี่ยวกับการให้หัวเรื่อง แต่เป็นการให้หัวเรื่องโดยดูจากหนังสือคู่มือซึ่งเมื่อบรรณารักษ์ปฏิบัติงานในห้องสมุดก็จะพบว่าหัวเรื่องที่หนังสือคู่มือกำหนดไว้นั้นไม่พอใช้ และต้องมีการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติม ทำให้บรรณารักษ์ประสบปัญหาอย่างมากในการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมเพราะในหนังสือคู่มือไม่ได้ให้รายละเอียดหรือคำอธิบายไว้อย่างชัดเจนเท่าที่ควร

3. ในการกำหนดหัวเรื่องที่เป็นศัพท์เฉพาะนั้น สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ควรจะสอบถามจากผู้เชี่ยวชาญในสาขาเฉพาะนั้น ๆ ว่าควรจะใช้หัวเรื่องเช่นไรจึงจะถูกต้อง โดยเฉพาะภาษากฎหมาย ซึ่งศัพท์ที่จะเลือกใช้ ควรจะเป็นคำที่มีความแน่นอนที่สุดเท่าที่จะทำได้ และมีใช้เพียงคำที่มีความหมายใกล้เคียง ทั้งนี้เพื่อจะหลีกเลี่ยงความเข้าใจที่แตกต่างกันให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ (ธานินทร์ กรัยวิเชียร 2527: 36) เช่นในกรณีของหัวเรื่อง "ประทุษร้ายทางแพ่ง" ซึ่งมีใช้อยู่ในหนังสือคู่มือของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยและของห้องสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์นั้น ผู้วิจัยได้สอบถามนักกฎหมายหลายคน ซึ่งให้ความเห็นว่าคำ ๆ นี้ไม่มีใช้ในสาขานิติศาสตร์ เป็นการให้หัวเรื่องที่ผิด และนักกฎหมายให้ข้อเสนอแนะว่าควรจะใช้หัวเรื่อง "ละเมิด" แทน การที่กำหนดหัวเรื่อง โดยใช้ศัพท์ไม่ถูกต้องเป็นเหตุให้ผู้ใช้คู่มือคือบรรณารักษ์ก็จะใช้ผิดตามไปด้วย ซึ่งจะทำให้ผู้ใช้ห้องสมุดที่เป็นผู้มีความรู้ในสาขาเฉพาะขาดความเชื่อถือห้องสมุด หรือบรรณารักษ์ได้

4. ในการปรับปรุงหัวเรื่องภาษาไทยในครั้งต่อไป ของสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และคณะอนุกรรมการวิเคราะห์เลขหมู่และทำบัตรรายการห้องสมุดสถาบันอุดมศึกษา ควรจะได้มีการเปรียบเทียบหัวเรื่องที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันในคู่มือทั้ง 3 เล่ม เพื่อพิจารณาหาข้อยุติว่าสมควรจะใช้หัวเรื่องใด เพราะจากการสำรวจเฉพาะหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์ พบว่า มีการกำหนดหัวเรื่องที่ใช้ถ้อยคำแตกต่างกัน แต่มีความหมายเหมือนกันหรือคล้ายคลึงกันประมาณ 152 หัวเรื่อง

ข้อเสนอแนะต่อบรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมาย

1. บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรมีการจัดตั้งสมาคมห้องสมุดกฎหมายหรือชมรมบรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายขึ้น เพื่อส่งเสริมความร่วมมือในการพัฒนาและปรับปรุงห้องสมุดกฎหมายให้ดำเนินไปอย่างดีและมีประสิทธิภาพ เช่น การจัดทำบัญชีหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์ การฝึกอบรมเกี่ยวกับการทำบัตรรายการหนังสือกฎหมาย ตลอดจนจัดให้มีการประชุมหรือฝึกอบรมความรู้ทางด้านกฎหมายแก่บรรณารักษ์ โดยเชิญผู้เชี่ยวชาญในสาขานิติศาสตร์มาเป็นวิทยากร เพราะบรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรมีความรู้ในสาขานิติศาสตร์เป็นอย่างดีด้วย (Kenyon 1963: 287)

2. ในการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติม บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรมีการศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับหลักเกณฑ์การกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมและพยายามยึดถือและปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของสมาคมห้องสมุดฯ ที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งการกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมควรมีการพิจารณาอย่าง

ละเอียดรอบคอบและถี่ถ้วน ในกรณีที่เป็นศัพท์เฉพาะในสาขานิติศาสตร์ซึ่งไม่สามารถตรวจสอบได้จากหนังสือกฎหมายหรือพจนานุกรมกฎหมาย ฯลฯ ก็ควรจะสอบถามจากนักกฎหมาย ไม่ควรกำหนดหัวเรื่องเพิ่มเติมโดยที่ไม่แน่ใจว่าศัพท์เฉพาะนั้นใช้ถูกต้องหรือไม่

3. สำหรับศัพท์ที่จะใช้เป็นหัวเรื่องถ้าไม่แน่ใจว่าเขียนถูกต้องหรือไม่ ควรจะตรวจสอบจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 เพราะหัวเรื่องที่กำหนดใช้จะเป็นหลักฐานปรากฏอยู่ในตู้บัตรรายการและเผยแพร่แก่ผู้ใช้ห้องสมุด จึงควรมีความถูกต้องในด้านการใช้ตัวสะกด

4. บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรศึกษาหาความรู้ในสาขานิติศาสตร์เพิ่มเติม โดยการอ่านหนังสือทางด้านกฎหมายต่าง ๆ เช่นกฎหมายเบื้องต้น ประมวลกฎหมาย พจนานุกรมกฎหมาย ฯลฯ อันจะเป็นประโยชน์ต่อการให้หัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์

5. บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรสมัครเรียนหรือลงทะเบียนเรียนหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต เพราะในปัจจุบันมีมหาวิทยาลัยของรัฐ ทั้งมหาวิทยาลัยปิดและมหาวิทยาลัยเปิด ตลอดจนมหาวิทยาลัยเอกชนเป็นจำนวนมากที่เปิดการสอนในหลักสูตรนี้ (ประสิทธิ์ ไชวโกล 2528: 123)

6. บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรมีทั้งบรรณารักษ์ที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และปริญาตรีสาขานิติศาสตร์ เพื่อเป็นการผสมผสานความรู้ทางด้านบรรณารักษศาสตร์และนิติศาสตร์เข้าด้วยกัน

7. บรรณารักษ์ห้องสมุดกฎหมายควรจะติดตามความก้าวหน้าในสาขานิติศาสตร์ เพื่อเป็นประโยชน์ในการปรับปรุงหัวเรื่องในสาขานิติศาสตร์ให้ทันสมัย

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความนิยมในการเลือกใช้หัวเรื่องของผู้ใช้ห้องสมุดที่เป็นนักกฎหมาย เพื่อนำมาเปรียบเทียบกับความนิยมในการเลือกใช้หัวเรื่องของบรรณารักษ์ ว่ามีความแตกต่างกันหรือไม่ อันจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงหัวเรื่องภาษาไทยในสาขานิติศาสตร์ให้ได้มาตรฐานยิ่งขึ้น

2. ควรมีการศึกษาประสิทธิภาพในการใช้หัวเรื่องของผู้ใช้ห้องสมุด เพื่อเป็นการวัดว่าหัวเรื่องที่บรรณารักษ์กำหนดใช้นั้น มีผลต่อความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้ใช้ห้องสมุด ในการค้นหาหนังสือตามที่ตนต้องการได้มากน้อยเพียงใดหรือไม่

3. ในการศึกษาครั้งต่อไปควรมุ่งศึกษาในลักษณะที่ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถคิดคำที่จะใช้เป็นหัวเรื่องได้เอง โดยผู้วิจัยจะต้องกำหนดขอบเขตของเรื่องอย่างชัดเจนและละเอียดพอที่ผู้ใช้ห้องสมุดสามารถเข้าใจได้ง่ายและชัดเจน เพื่อผู้ใช้จะได้เลือกคิดคำที่จะเป็นหัวเรื่องได้ตรงที่สุด

4. ควรมีการศึกษาหัวเรื่องภาษาไทยในสาขาอื่น ๆ เช่น เกษตรศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ รัฐศาสตร์ วิทยาศาสตร์ ฯลฯ เพื่อห้องสมุดจะได้มีบัญชีหัวเรื่องในแต่ละสาขาวิชา อันจะเป็นประโยชน์แก่บรรณารักษ์ในการทำบัตรรายการหนังสือและเอกสาร ตลอดจนการจัดทำตวรรษนึ่งวารสาร